

ٲرڪٲ ڪا نى زمان لٲٲٲ خنڊى ٲٲٲ بى مارڪسيستيدا . . عٲ بدوٲا سٲٲٲ مان (مٲشخٲٲ)

بٲ راى

زمان وٲ ڇٲى، ڪٲ لٲ وشٲ و ٲاماڙٲ ٲٲڪ دٲٲ و بٲشٲوازى دٲربٲين و بونياديٲڪٲ جا بٲ قسٲڪردن بٲٲ يان بٲ نووسين يان بٲ هٲما، ميٲٲٲى بٲٲٲٲى سيستٲمى ڪٲمينيڪٲيشنى ٲينسانٲڪانٲ. جگٲ لٲهٲڪارى تٲگٲيشتن و زانيارى گٲٲٲيندوٲ، دٲروازٲٲٲكيشٲ بٲ گوزارشٲڪردن لٲ ناخ و دٲ و بير و باوٲٲ. زمان جياوازيٲڪى بٲٲٲٲى تي هٲٲ لٲگٲٲ سٲرخانى ڪٲمٲگٲ و بٲرهٲمى سٲرتاٲاى مٲٲووى ڪٲمٲگٲ و هٲروٲها بٲرهٲمى چينٲڪى ديارىڪراوى ڪٲمٲگٲ نيٲٲ، بٲٲڪوو بٲرهٲمى سٲرتاٲاى ڪٲمٲگٲٲٲ، بٲرهٲمى هٲموو چينٲڪانٲ ڪٲ بٲ هٲوٲ و ڪٲششى سٲدان نٲوٲ هاتٲٲٲ بوون(ٲ)زمان دٲتوانٲٲ ٲاراستٲ بٲٲشٲٲٲ ڪاٲٲڪانى ٲٲروٲدرٲ و ٲٲرڪردن و ٲٲٲٲ و ٲٲشٲٲٲٲ. لٲوٲشٲوٲ بٲهٲى بير و ٲايدىٲلٲٲا جياجياڪانٲوٲ ٲاراستٲڪردنى تٲواوى ڪٲمٲگٲ ٲوٲو داهاتوو ٲٲٲٲنى بڪات. ٲٲوٲى زمانيش ٲاراستٲ دٲڪات برىٲيٲٲ لٲ هٲش و تٲگٲيشتن لٲ ٲاريشٲڪانى ٲيان و ڪٲمٲگٲ. ٲٲگٲر زمان لٲ ڪٲمٲگٲ دٲربڪٲشيت، لٲوانٲٲ ٲٲٲر ٲيان شٲوازٲكى تر وٲربگرت. واتٲ زمان ڪٲدى بٲرزي ٲيانى ٲينسانٲ لٲم سٲردٲم ٲٲ لٲ ڪٲشمٲڪٲشدا. شوناسى زمان و ٲٲرڪٲڪانى لٲ ڪٲمٲگٲى هاوچٲرخى ٲٲٲ، سنوورٲڪانى نٲٲوٲ و ٲاين و ڪلٲوور و ٲٲرهٲنگ تٲٲٲٲٲٲٲٲ و دٲتوانٲٲ وٲ ٲامٲازٲكى يونيٲٲرساٲ بجٲنگٲٲ. زمان هٲروٲ ٲاماڙٲ ٲٲٲ ٲٲڪلاڪٲروٲ دٲبينٲٲ لٲ ڪار و ٲٲٲسٲى ڪاردا. ٲٲٲ زمانى ڪٲميونيڪٲشن ڇٲريڪٲ تٲواوى بازاى ٲيڪلام و ٲٲٲسٲى بٲرهٲمٲٲٲٲٲ بازرگانى دٲخاتٲ ٲٲر هٲٲموونى ڇٲٲٲوٲ. لٲم نٲوٲشدا زمان نٲڪ لٲ ٲٲرڪٲ سروشٲيٲڪٲى ڇٲى دوورخراوٲٲوٲ، بٲٲڪو لٲلاين سيستٲمى سٲرماٲدارى چاوچٲٲڪوٲ دووچارى ستٲم بٲٲٲوٲ. هٲرچٲند ٲٲم ٲٲرسٲ ٲٲٲ هٲند و ٲٲٲ ٲاراستٲٲٲ و ٲٲلوٲٲ دٲهاوٲٲ بٲ زٲر قوڙبن و ڪٲلٲن، ڪٲ ٲاوٲلٲدانٲوٲى لٲتواناى ٲٲم ڪورٲٲ وتارٲى مندا نيٲٲ. بٲٲٲام ٲٲوٲى من دٲمٲوٲٲ ٲٲڪسى لٲسٲر بڪٲم ٲٲرڪى بونيادى زمانٲ لٲ ٲٲٲٲى ٲٲٲٲٲ مارڪسيستيدا.

بونيادى نووسين و ڪارگٲريى زمان

خندگري به ناوبانگي مارکسيستي بليخانف پلي وايي که زماني دقي
نډدبي و شوازي کي و پهکهاټکي و شوو ئيستاتيکي کي،
ناووکي دقک دياريان دکات، وات به و تانوانيندي که نووسر
به واقع دسټبري دکات، به و نژمووندي که هيتي و به و
نايدي لژيادي که گوزارشتي لو دکات. (۲) نژم ش واتا زماني
دق ناکوت دبروي پيوندي دپالکتیکی نوان شوو و
ناووکو. ناووکي دقي نډدبي ل لکدانو و شوو ځي خندي
نډدبي مارکسيستي ځي دزاینکر دبنډت، بهوش پکي تر جوو ځي
نووسر ل مللاند ځباتي چينايي و هروها ئينتمای نووسر به
نژو مللاند دتوانت ځي پکلاکو روو ببنډت ل دياریکردني
زماني نووسين. کاتک باس ل زماني نووسيني دقي نډدبي دکين،
واتا نژم قسم ل سږ ځي کم مایي تي نووسين دکين. نژم ځي
کم مایي تپي ش نايدندتي ځي ل ئينتمای نووسر به ځباتي
چينايي تپي و وردگرټ. واتا به و پيادي که زمان نام ازکي
گوزارشتي هست و تانوانيند چينايي تپي کان، به و نژداز پي ش
نژرککي سسي لژيان ل نژست دگرټ ل دياریکردني شوناسي دق و
جوو ځي نووسر و نژديب ل ځباتي چينايي تي. لبردا نمون پک
دهنم و: وکچن باسکردني پايز و سږ و نژوار و کوان هچ
شيعرنووسک ناکات به شاعير، نژگر ځيا و زماني نووسر نژتوانت
شيعري ت لوش کان بجرست بکات و، ئاواش به کاربردني وشگگلي
و کوو زحم تکش و کرکار و ئيار و سږماي دار ناتوانت بیکات
به شاعيري کرکاري به ئينتمای شاعير به ځباتي چينايي تي و
پيوستبوون به مللاند ځي نوان کار و سږماي. زماني خندي
نډدبي مارکسيستي ل ناسيندوي چين کان و مللاند پک کم مایي تپي -
چينايي تپي کاند پويست با ددستي ځي بنوډت. زماني خندي
نډدبي به رزوازي که زمانکي به ناووکي که نژپرستان پي ئيشي
پاراستني به رز و و ندي چينايي تي سږماي داران به پي زمانسان و
زاناياني به رزوازي دنيايي ددن به و کي بيرد زکانيان و
نووسين زمان و اني کانيان هچ م ترسيي کيان نه به خوا و نه به
سږماي داري نيي. هرچي زماني شو شگړاندي خندي نډدبي
مارکسيستي به پچ و ان و ئيش ل سږ به تا کردني و سيحري به ها
به رزوازي کاني نه و دق دکات و ه و ددات خوډنر ل و و همان
درباز بکات. نژگر ل زماني خندا ه ميش دسټکي ناديار و سفي
ځي بکات، نژوا ل زماني خندي نډدبي مارکسيستي دسټ
ناديار که به رز و و نديي چينايي تپي کاني پرليتاريان دژ به
سږماي داران.

للاي کي تریش و کاریگری زمان ل سږ خوډنر و هروها

نځدانه وې او کارېگريږي له ستر پانتايي زېږين و بيرکړدن وې
 ئينسانه کاني کومېگې بې ئاساني هېست پېدېکړت، بې تايېدې تي ئوکا تي
 زمان دې بېتې بېشکې دانه پچراو له پرېسې بېره مهېنان و بازرگاني.
 ئېم پرېسې يېش له م سړدې مي جيهانگيريې و گېشې خپرايې تي کنډلېجيا
 چنډ بېر اېر بېتې و و سنوور کاني زماني له کاي و جيهاني کا
 کړدېتې و. زمان تواناکاني ئېم له ستر تېگې يشتني جيهان و
 بيرکړدن و له جيهان سنووردار ناکات، بېککوو هېش و بيرکړدن و مان
 له ستر لايې نه ديارېکراو کاني جيهان چر دېکاتې و. چندين نمونې
 هېي دېر بارې چنې تي کارگري زمان له ستر هېشمې ندي. (۳) چونکې
 هر زمانکې نېک هر بې تېها زماني ئينگليزي، بېککوو تېنانېت
 زماني کوردېش کې زمانکې له کاي و پېشکې وتوو نيې، نځدانه وې
 بېهاکان و ئوتې وانينې کې ئېمې کورد زمان بېوامان پېيې تي.

نړکې کاني زمان له خنې ئېدې بي مارکسيستي

زمانې خنې ئېدې بي مارکسيستي، زماني جنې و و تېشهير و سووکايې تي
 پېکړدن نيې و له هېمان کاتيشدا زماني ستايش و پياهېېدان و
 نازکېشاني نووسېران و ئېديبان نيې. بېککوو زمانکې ئيش له ستر
 دېزينې وې کېدې کاني دېق دېکات له پېيوېند بېجيهانې بېرفراوانېکې
 ململانې چيناې تي و ئارېشې ئيستاتيکيېکان. ئيش له ستر کېشفکړدن و
 نېشاندي ئاماژې چيناې تيې کاني نو دېق دېکات. ئې و اېيې
 هېستيېانې دېبينېتې و و نېشان دېدا کې دېقېک ناديارانې و
 نااستېوخېيانې له خېدا بېرجېستې کردوونېتې و و ئېگان بېنېو
 ستې و پېرېگرافېکاندا پېچووېتې خوارې .

ئېم زمانې زمانکې تېکچېژاو و ئاېز و ناوون نيې، بېککو
 بېوپېي سادې و تووندتې و تېکمېيې و پېشت بېستوو بېو باوېي کې
 دېبېت بې خوېنېراني کرکې (کرکېکې هېشيار) بنووسېت. بابې تي
 خې بې ئارگيومېنت دېخاتې بېر ديدې خوېنېراني. زمانکې دوور له
 درېژدادې و بگرېوبېردې بېسوود و بېبېها، دېقې ئېدې بي
 دېخوېنېتې و و ئې وې پېويست بېت له بارېيې و نېشاني دېدات.
 بې تووش و بې بې چاوکړدنې هېچ پرېنسيپکې خنې يې تېقليدي
 بېرژوازي، نړکې کاني خې ، نړکې ئيستاتيکيې کاني خې اېي
 دېکات.

زمانې خنې ئېدې بي مارکسيستي هېگري کېمېي کېد و ئاماژې و
 ئاماژې پېدراوې کې له کې خېدا ميتېدېکې زانستي له کدانه و و
 له کېينې وې و له دووتوې دېقې ئېدې بېدا وې پېشکېري کارېبا،
 پېشکېنې بې تېزووي هېستې چيناې تيې کاني يېکې بې يېکې وشېکاني

شوونی ئیشی ځنډیږي. ځنډی ئېدې بی مارکسیستی ئړکیدۍ تی زما نی دق و نووسین بډردوام له بډردم شیتۍ کړندا دابنۍ و بایۍ څی زږ جیدی پډدات. ئوکاتیش ئړکی ځنډگری مارکسیست له وانۍ یږ زږ ئا ټتر بټ کات له هسۍ نگانندی ناوۍ کۍ و بږ و هسۍ نگانندی شوۍ وږدۍ څرخ. (۴) چونکۍ پانتایی ئیشکړندۍ کۍ ځنډ دگۍ ت.

۱۱۱۱ کلتور له ئاراسته کړندی زما ندا

زمان و کلتور له کارلۍ کړی بډردوامدان له گۍ یږ کتر. کلتور زمان بډردۍ وکدا دټ بات کۍ بډپۍ پوړیستی گۍ شۍ څی له قالبی دټات. بډی گوزارشتۍ زمانۍ وانیهۍ کان، فرۍ یزۍ کان و تۍ نانۍ و شۍ کانیش گوزارشتن له دۍ څۍ کی کۍ مۍ ایۍ تی و ئا بووری وسیاسی دیاریکراو. گومانۍ تدا نیۍ کۍ مرۍ قۍ کان له کۍ مۍ گۍ کان پۍ یوۍ ستن بډ کلتووری کۍ مۍ ایۍ تی و ئاستی ژیاریی ئو کۍ مۍ گۍ یږ و هږوۍ ها بډ ململانۍ نۍ وان کار و سږمایۍ له و کۍ مۍ گۍ یږ دا. بډی دۍ بینین کلتور بډ تۍ څی کاریگۖری هږی بډ سږ ژیان و نووسین و زماندا. هږ له ناوانۍ مرۍ ق و شتۍ کانۍ و بگرۍ تا دۍ گاتۍ بډوا هږنان بډ و هم و خورافۍ و ئفسانۍ دروستکراوۍ کان. کاریگۖری کلتور له سږ زمان یږک لایۍ نانۍ یږ و ځنډی ئېدې بی مارکسیستی دټ بټ ئو کاریگۖریۍ تاک لایۍ نیۍ ئاوۍ ژوو بکاتۍ و بزمانۍ څی واتۍ بزمانۍ ځنډی مارکسیستی ئو هږ ژموونی ئو کاریگۖریۍ کا بکاتۍ و تۍ نانۍ هږ یگۍ تۍ و بتوانۍ کلتور بږ و ئاراستهۍ کی تر بات. دیارۍ ئم ئړکۍ تۍ نها بډ زمان جۍ جۍ ناکرۍ و گۍ له هږ کاری تر هږ کۍ ۱۱۱۱ گرنګ دۍ گۍ ن له م پرۍ سۍ یږ دا کۍ ۱۱۱۱ نګۍ باسکړدنیان له م کورتۍ نووسینۍ دا پوړیست نټ، و کچۍ نۍ و هږ ناوی زماندا بډ تایبۍ تی له نووسینی دۍ قی ئېدۍ بیدا له کچواندن و میتافږ و . تاد هږن. ئاواش زمان ۱۱۱۱ نګۍ تږ له ئیدیۍ م و پۍ ندی پۍ شینان و قسۍ نۍ ستۍ ق کۍ ئاوۍ ندۍ ووی کۍ مۍ ن بډ باری چاک و خراپیۍ و. زمانۍ ځنډی ئېدې بی مارکسیستی زمانۍ کی کلتووری کۍ نسږرۍ یتیف نیۍ، بډ کو زمانۍ کۍ پشت بډ ستوو بډ له کۍ پوړۍ کی گږ وږ و فراوان له وتزا و فرۍ یز، کۍ ۱۱۱۱ کلتور دۍ نۍ څشۍ نن له ئاراسته کړندی زماندا. زمانۍ دږ بډینی کلتور ئینسانیی و دۍ ستکۍ وتۍ زانستیۍ کان و گۍ شۍ تۍ کۍ نۍ لۍ جیا کۍ م تا زږ ئاشنا و تۍ بان بډ زمانۍ ځنډی ئېدې بی مارکسیستی. له فۍ لسۍ فۍ مارکسیزما، باۍ هۍ ستی فۍ رهۍ نگی باۍ دۍ ستی چینی دۍ سۍ تدارۍ بډ سږ کۍ مۍ گۍ و، باۍ هۍ ستیۍ بډ سږ بیروباوۍ و له کدانۍ و کان و بډ چوونۍ کان و بډ ها و نږیتۍ کان. (۵)

ئەم بائادستیی، ھەیمەنەیم بەسەر کلتوور کەزمان ئاراستە دکت. نایەت ئوشمان لەبەر بچەت کە بەوپیەیی کەمەگە چینایەتیی و چینی سەرکیەکانی کەمەگە بە پاراستنی بەرژوو نەدیەکانیان لە مەملانەدان، بەوجەرەش زمان لە پەرەسەیی پاراستنی بەرژوو نەدیەکان بەشدار و تەنانەت زمانیش ھەرچەند زمانی سەرچەم کەمەگە، بەبەم بەرژوو نەدی چینایەتی چینی کەمەبەبەتییەکانی پە داسەرتەوو. زمانەک کە گوزارشت لە خەبات و تەکەشانی کرکاران دکت لە کەمەبەبەتەیدا جیاوازتر لە دەرەینی زمانەک کە بەرگری لە بەرژوو نەدی بەرژووی دکت. چونکە تەمەنی زمان بەقەد تەمەنی ھەشیاریی. زمان وەکو ھەشیاری تەنها لە پەداویستیی و دتە ئاراو. بەوپیەیی ھەشیاری ھەر لە سەرەتاو بەرھەمی کەمەبەبەتیی (۶) زمانیش بەرھەمی ئاتکی کەمەبەبەتیی ئینسانەکان لە کەمەگە. جگە لە ئەمانەش زمان گەرتەین ھەکاری پەیو نەدی مەرئەکانە بەبەبەتەر و. یەکتەیی زمان و شکەگرتنی بەرەوپەشچوونی بە ھیچ بەرەبەستەک گەرتەین ھەکاری بازەرگانی ئازادی ئەستەقین و بەرفراوانی گونجاو بە سەرمايەداری نو، لەپەناو کەکردنەوی ئازادان و بەرفراوانی خەک. (۷) ئەم پەیو نەدیە نەوان زمان و کلتوور، زمان و ئەفسانە، زمان و کەلەپوور، زمان و فەرھەنگ درێژ دەبەتەو تا زمان و سیاسەت بەسەر یەک راستەبەبەتە شوئەنی کاری ئەخە و لەکەبەبەتەو ئەدەبی و سەسیەلەژیەکان.

ئەنجام

زمان وەک ئەمەازەکی کەمیونیکەیشنە نەوان ئینسانەکان لە کەمەگە، ئەبەکی گەگەبەت لە ئەستەکردنی کەمەگە و وە داھاتوو. زمانی ئەخە ئەدەبی مارکسیستی جیاواز لە زمانی دەرەینی ئاسایی و نووسین، دەتوانەت کاریگەری ھەبەت بەسەر بزووتنەوی ئەدەبی و کلتووریەکان و وەبەبەبەتەکان بە ئاریشەکانی بەردەم گەش و بەرەوپەشچوون. زمانی ئەخە ئەدەبی مارکسیستی گوزارشتە لە ئاستی خەبات و تەکەشانی چینایەتی و گەشە کەمەگە، لەھەمان کاتیشدا دەتوانەت گەگەبەت لە بەردنەپەشەوی ئەو تەکەشانی لەگەڵ بەتاککردنەوی سەحری بەھا بەرژوویەکان. زمانی ئەخە ئەدەبی مارکسیستی زمانی جەو و ناونا تەر و تەمەتبەخشینەو نیە، بەبەکو زمانی خوەندنەوی دق و دیاریکردنی ئاریشەکان و شیتەکردن و لەکەرەدانەوی کەدەکانی دق. ئەم زمانە لەئاستەکی بەرزی بەرپرسیارەتیدا ئەرکەکانی جەبەجە دکت. زمانی ئەخە ئەدەبی مارکسیستی زمانەک نیە لەئاسمانەو دا بەزبەتە خوارو، بەبەکو ھەمان زمانی بەکارھاتووی ناو کەمەگە بەبەم بە دەرەینی جیاواز

و به بهرجهست کردن و بی رز و ندی چینی تی جیا واز و گزارشت ل
پیو نندی کان نی و ان ئینسان کان نی م ک م گ چینای تی د کات.

ع بد و ا س مان (م شخ)
ک ن دا نیو ی دوو می ۲۰۲۱

س رچا و کان

Marxsim and Problems of Linguistics J.V. Stalin-1
Published in the June 20, July 4, and August 2, 1950 issues of
Pravda

Transcription/HTML Markup: M. and Charles Farrell

Online Version: Stalin Reference Archive (marxists.org) 2000

(۲) الفن و التصور المادي للتاريخ جورج بليخانوف ترجمة جورج
طرايشي دار الطليعة للطباعة و النشر بيروت لبنان الطبعة الاولى
۱۹۷۷ ص ۴۱

More than words: how language affects the way we think by -3
Marielle Zagada
<https://www.gofluent.com/blog/how-language-affects-the-way-we-think>

(۴) ئات لی فاسیلیفچ ل ناشارسکی د ربار ی ئ د ب و هونری
پ شک و تووخواز، چ ند ت نک د ربار ی گرفت کان نی خنی مارکسیستی.
ب زانیاری زیاتر به وان:

Thesese on the Problems of Marxist Criticism
A.V. Lunacharsky 1928

<https://www.marxists.org/archive/lunachar/1928/criticism.htm>

https://en.wikipedia.org/wiki/Marxist_cultural_analysis-5

studies in language and Capitalism-6
Marnie Holborow
University of Dublin page 5

V. I. Lenin, "The Right of Nations to Self-Determination "-7
Selected Works in Two Volumes, Eng. ed., Moscow, 1952, Vol. I,
.Part 2 pp. 318-19

شـوازی توندوتیژی مرځـکان لـنـو خـزان و بندـماـدا . رـسو بـسـکـنی

لـ ژیانی کـمـایـتـیدا ډـډـار و هـډـسـو کـوتـی مـرځ لـچـوار چـوای
پـیـو نـدی نـوان پـیاو و ژن دـتـئـار او، زیـادـډـډـی و دـسـډـا تـدارـتی
ټاکـامـکـی بـتـوندوتیژی دـگات، توندوتیژی لـبـندـما و لـنـوان
هـموو چـین و توښـځـکانی کـمـایـتی لـ تـمـنی جـیاوـاز، ګـډـی
جـیاوـاز، لـشـوای جـیاوـازی ژیان بـهـی کـمـوکـوی سـرهـډـدات، توند
و تیژی دـتـوانـت بـشـوای کـرداری هـډـډـش و ګوډـش بـردـوام یا کاتی
بـت، دـیـاردی توندوتیژی بـرامـبـر مـندا لـماوـیـکی کورت یان
درځـایـن کـاریـګـری پـکـ دـنـ.

توندوتیژی لـنـو خـزان و بندـماـدا لـهـرکات و سـردـمـک بـت، چ
لـسـرـتای ژیان یان بـتـپـډـوونی ساـهـانی تـمـن بـتـئـار او،
توندوتیژی بـی هـیـ جـسـتـی، دـروونی، سیکسی، بـرژـو نـدی
ټابووری، یا خـشـوـیـستیان بـت، هـروـها پـشـگرتنی خواستی کـسـایـتی
شـواز کـ لـ توندوتیژی، لـژر سـایـی هـموو شـوـکانی توندوتیژی
لایـنی بـرامـبـر دـکـو و تـژر کـاریـګـری دـروونی و ټـش و ټـزار و .
هـرچـنـد پـیاوـانیش دـکـونـ بـرمـودای توندوتیژی ژنان، بـمـام
زـربـی توند و تیژیـکان لـناو خـزان و بندـماـکاندا بـتـایـبـت
شـوازی هـډـډـش و ترساندن و کوشتن لـلایـن پـیاوـانـو بـرامـبـر بـ
ژنان و کچان ټـنـجـام دـدرت، لـبـرـئـو بـپـی ټـاګـیـاندنـکانی
پـیـو نـدیدار بـتـوندوتیژی سـبارت بـژن و مـنداـان بـیـکـم قوربانی
دـژمـردن و پـیاوـان و کـو کـسانی پـشـلـکار ناوـد دـکـرن، چـونکـ
ټاماری گشتی دـرـباری توندوتیژی لـدنـیـادا بـډـډـی 90%
قوربانیانی توندوتیژی لـنـو خـزان و بندـماـکاندا ژن و مـنداـان
و لـ 10% پـیاوـان.

توندوتیژی جـسـتـی و هـر شـواز کـ لـهـرشـی فـیزیکـی و لـدان بـبـ
ویستی خـی بـتـوندوتیژی زـرـمـلـ دادـنـرت، ټـگـرچـی کاردانـوای
بـنـهـنی بـمـنـتـو، بـمـام ګـورـترین کاردانـوای لـدـرووندا هـیـ،
ټـم ډـډـار بـشـوایـکی بـردـوام و درځـایـن دـبـتـ دـیـاردی

و ګاګرتن له څښکني کاني ژيان، ئېمانه هېمووی دې بېټې هې دایمانی دېروونی و ګاڅښکات بې توندوتیژی له ناو څښان و بندې ماځې دا. بې پې له ګڼګڼو بېګی ګڼګڼو تېندروستی جیهانی کې له ماوې 7 سا ټنجام دراو، 24 هېزار ژن له وېټکاني ئاسیا، ئافریقا، ئوروپا، ئامریکای لاتین بېښاریان تېدا کړوو، ئېم له ګڼګڼو بېګی سېرټا له ئامریکای باکوور ټنجام دراو، بې پې ئاماری ئېم ګڼګڼو تېدې له مې توندوتیژی کې مې لایټی له سېر ژنان ټنجام دراو، یېک له سېر شېشی 1/6 ژنان بېدېستی هاوسېر و کې سوکاریانې و دې بندې قوربانی یاخود دېکې ونې بېر هېڅ شې و توندوتیژی، له سېر ئېم بابې تې ګڼګڼو تېندروستی جیهانی ئاماژې بې وداو، له هېر 18 چریکېدا ژنېک دېکې وېټې بېر هېرش و پېلامار و هېچ شټېک، تېنانټ دووګیانېش له توندوتیژی نایانپارېزې.

بې پې له ګڼګڼو بېګی ئېم ګڼګڼو تېندروستی جیهانی کې دې وېټې دې و هېزار توندوتیژی ټنجام دېدرېت، زېرېبې ژنان له و بې وایېدان پیاوان دېتوانن له هېموو بارودېکېدا توندوتیژی بېکاریېنن و نابې یان ناتوانن ټاسټېوڅې دان بې پېشېل کړنې مافیان دابنېن له بېرامبېر پیاواندا.

بې پې ګڼګڼو تېندروستی جیهانی کاردانې وې توندوتیژی له سېر سېلامېتې ژنان بې بې له بېرچاوګرتنې شوېن و کات ګرنگی تایېټې څې هې، له بېرټو څوازیار هېرچې زووترې بېر ګارېوونې وې دیاردې توندوتیژی کې مې لایټی بېدېو، بې شېوېک څېشېختی و ئاسوودېی بې کې مې ګا و څېشګوزرانی بې مرځ بې تایېټ ژن و منداېان دېستې بېر بکړت.

کامې جامی کام جیهانې؟! .. دې بدوېټې ساڅ

بې بېنې (جامی جیهانی، فیفا قېټېر ۲۰۲۲)

پېش ئوې بچینې ناوېټېکې بابېټېکې، با چاوېک بېم یاریېدا بخشېنېن کې ناوې تې پې پې و کې مېک باسی نهېنې څېشېوېستی ملیېنې ها کې بکېن بې ئېم یاریې کې من څېم یېکېکم له وان .

تپی پی په هونډر، هاوشووی هونډرکانی تر، هونډرکی باای، هونډرکی بکوم ل پهناو گیشن ب یک ئامانج، ئویش سرکوتن و بردنوی، تانانت، ئگر گگر گمان پبدرت، دکر بمین شوازک ل مملاند، ئم هونډر بکوم، تکک ب پلانی دروست و سرکوتوانی اهندر و ئدای هونډری یاریزان، و یگرتوی و هاوئا هنگی یاریزانکان هونډرکی و دکر وک سمفنیایک و نابکر و تابل یک ل هونډری جوان بخرت پش چاوی عاشقان و هواداران و شوونکوتوانی ئم یاری.

تپی پی، لپشنگی زوربی یاری و رزشیکاندای ک هستکی درونی وئینسانی دروست دکا، ب تایبت کاتک تیم میلیکان یاری دکن، هستی "سر بواتک بوون"، ئگرچی ئو هست لک تاییدا ئاوک و دژت ناو ئاشی دس تداران و، بام ئست میس بگری لبکر، چونک، لانیکم بچرک ساتکیش ب، ئم یگرتن خم وئازار بیرد بات و و تماشاکر د خشدکا ب تایبت لکاتی بردن ودا. ئم حا تکی مادی ب رجست نیی، بکو د خکی درونی و سزداري مرؤ، مندا و گنج و ژن وپیاو و خکانی ب تم نیش دگر ت و.

ئوی دولند (۲۹ - ۱۱ - ۲۰۲۲) ک تایی یاریک ی ئمریکا وئران ی بینب ک ب ئنجامی (یک و سفر) ب سودی تپی ئمریکا ت و او بو، چن یاریزان ئمریکیک (ئنتنی بسن) باوشی کرد ب یاریزان ئرانیکدا (امین زایان) کاتک ئوبک دگریا چونک تیمک ی دابو، و ساری خست سار شانی خ و دند وازی کرد و، و هردووک یکتریان کرد باوش، گش یک ل حا ت ئینسانیی ب د ردک و ک سیاست ناتوان سنووری ب دان.

بام وک چن سیستمی سارما ی داری کونجک ن ماو ل زیاندا س رپدا نکاو نیش وند ئاواش هات ت ناو ئم و رزش و دستی نگرسی گ یاندو ت، تانانت ل و چژو خشی زرک مکردت و ... ئو تا ملیارد ل ز بللاحکانی جیهان فکان فکانیا بکینی یان ب ناوبانگکانی ئورویا، ئویش ل پهناو قازانج و کک کردنی سارما یکانیان ل سار حیسابی زوق و ئار زووی هاند و تماشاکر، ئوان نک یانک، بگر یاریزان کانش دکن بشوازک ک تانانت خ و و خراک و جلو ب رگ و زیانی ک مای تیشیان دک وند ژر ک نتر ی ئو سارما ی داران و، ک دکر وک جرک ل سیستمی ک یلای تی سیر بکر، است ل ب رامب ردا یاریزانکان موچ ی ز بللاحیان پددر، بام ل خشرین ساکانی تم نیاندا بید شد کرن ل جژی زیان،

هه ره مان ئو ياريزانان کاتک تهمنيان دچتت سەر، چار يان گران دبه و به جهرک له جهرکان ددرکران به به گوډان هيج به هاي کي مري .

لايه نكي تاريکي کي ئو دست ووردان، بازاي گر و ک ئو ویش به جهرک گيرفاني شو نکه و توان به تادکا ، ههرئم گر و ئو يان و رزשיان ي کردو به جهرک له قومارخان، ئهم جگ له بازاي به ناوبانگي دلاکان به کين و فرشتني ياريزان کان ، يا خود گند ي له ناو به شک له ناو بزيواناندا ، به تايبه تي هه بژارد و يان کان و هاتاني کنداو ، به به له زوربه ي پا و وان تيه کانيا ندا په نا دبه نه بهر ناو بزيواني ئو وروپي .

ئژي به کشممم کک و تي ۲۰ ي ۱۱ ي ۲۰۲۲ ، جامي جيهاني فيفا له قه تهر دستيپ کرد ، دواي ئو و ي فيفا (فيدراسيوني نوډ و و تي به کتي تي پي به) له ک تايي سا ي 2010 مافي هه کخستني ئو پا و وان تيه ي دا به و و هات . ئهم به خشين له پر سه ي کي په اوپه له گند ي ي و به رتيلداندا ئه نجامدرا و تا ئه م هه گوماني له سه ره ! ههر ئهم پر سه ي گند ي ي کاره گري له سه ره سهر کي فيفای ئو و کات (جه زه ف سه پ بلاتر) و سه ره کي به کتي تي پي په ئو وروپاي ئو و کات (ميشل پلاتيني) دانا وه ردو کيان به تهم تي گند ي درانه دادگا و ناچار کران دس تي برداري په ست کان يان بن . ئهم مافي ميوانداري کردني قه تهر به پا و وان تيه کک مشتومم کي زري به دوا داهات ک تاهه م هه ش به رد و ام . په رد ي ي له م شان گري مشتومم له و دوو ووي داي ي کک و هاتاني هه ژاوا به رامبه ره قه تهر نمايشي دکن ، وک چن له بواري مافي مر قدا هه خني له دگرن ، به مام له به رامبه ره سياسي ته کاني تريدا به دنگي هه د بژهرن . قه تهر پيشتيوان ي ي کي به هه زي مادي ومه عه وي هه کخراو وهه زه ئيسلامي توند و و چه نگه خو نه کاني وک تاليبان و داعش بوو تا ئه ومه هه شي له گه به ، جگ له و و خه زه ني و هات کي به ديکتاتر کي خو نه هه ژه وک ئه رد گان کرد ت و تا فاشيزم نه ت و ي ي کي له ناوچه کک با د هه ست بکا و به بهرچاوي ئه مريکا و هاوپه يماناني و ئهم هه به ئاشکرا د گه .

له م م نديال دا ، قه تهر درکي به و کرد ک جه و عه مامي ئيسلامي ناتواني بهر به و شاهاوو ئو هه موو هه خا نه بگره ک هه ژان هه و به و ي دبه نه و ، ههر به به ئه ستا خي خزانده ته ناو چه فت و عه گاهي نه ت و ي ي و تا خه کک کي " ساو له کک " به و فريوبدا ک گوايه قه تهر به به دوژمنا ي تي دکره چونکه و هات کي عه ره به !

له نه و هه و هه کاني قه تهر به لاداني سه رنج له و هه خا نه ي ک ئه راست ي دکره ت ، کيني هه نه ک ياريزان و ک سا ي ي تي به ناوبانگي تي پي په ي (وک پيپ گواردي لا و د هه فده به کهام و کاکاي به ازيلي) و

هه نديکيتر، ئه مېش وا دېکات وېنځکې لېتر د رکېوې نېک وناکتر، چونکې ئه مې لې گېمېکې پېخې پارې و خېا تېبخشېنېوې زياتر شتهکې تر نې .

دروستکردنې ئه م دام زراوې و رزشيې زېلاخانې قېتېر لېسېر حېسابې ژيانې هېزاران کرکاري بيانې بوو کې وکې کېلې مامېان لېگې دېکرا و چې ندين کخراوې مافي مرقيش اېرتې ورديان لېسېر ئې و بارودخې سېختانې کې ئې و کرکارانې تېيدا دېژيان بېاوکردېتېوې ، ئه م پېشملکاريانې مافي کرکاريانې بيانې، پېشملکې خوښاوې کې مېنديال و قېتېر دېگرېتېوې ، بېگوږې ئې و نامارانې ژنامې گاردېيانې بېريتاني بېاوېکردېتېوې بېهېزاران کرکاري هېندي و بېنگلاديشې و نېپالې و سريلانکې و پاکستاني هېرلېسېرتاي دروستکردنې ئه م دام زراوې و رزشيانېوې تا ئه مې گيانېان لېدېست داوې، ئېوېش لې ئېنجامې سېختې کار و زېري سېعاتې کار بېتايېت لېهاوېندا کې پېلکاني گېرما لېسېروو بېنجا پېلېوېن هېروېها نېبوونې هېچ جېرې خزمېتگوزاريک لې شوېنې حېوانېوېياندا ، جگې لې پېنځداني مووچې تېنانت کار گېشته ئېوې کې لېلايېن هېندک “رکخراوې خېرخوازيوې” خېراکيان پېبدرېت! ئېوان دام زراوې و رزشي و کېشکې لوکسېکانيان لېسېر حېسابې ژيانې مليېنان کرکاري دروست دېکېن . لېرېدا پرسېاري داهاتوو ئېوېيې؛ ئايا ئېوانې لېم ياريگايانېدا دادېنېشن بې تېماشاي ياريېکان ئه م تراژيدياې دېبينن ؟ ئېوشمان بېر نېچې کې دياردې کېمې ئامادېبووان لې ياريگاکاندا بې بېراورد بې مېنديالکاني پېشو بې ئاشکرا ديارې ، ئه مېش واي کردوې ، وېک هېندک دېزگاي اگېياندن لې ژئاوا باسې دېکېن، گوايې هېناني هاندېران لېلايېن قېتېرېوې بې پارې وبلېتي خېايې و مانېوې لېئوتېلې پېنچ ئېستېرې بېتې دياردې.

لېکېتايېدا دېبې بېبين تېماري پېشملکاريېکاني قېتېر لې بواري مافکاني مرقي و بېتايېتې مافي ژنان و مافکاني کېمېگېي هاوېگېرخوازانېش پېشملکېکې ترې بې تېوېلې ئه م وېا تېوې . بېداخېوې ئه مې جېهان وايلاها توې بې هېر شوېنځکې بچېن، دېبينن ئېهريمېن سېرمايېداريېکې لېبېردېم چاومان وېستاوې، ئېتر باسې چ جامک و چ دونيايېکمان بې دېکېن ، دونيايېکې پېاو پې لې نالېزايېتې و برسېتې و کوشت وکوشتار و شې، بېاستې ئه م جېهانېو بونېوېرکاني شايستې ئه م بېرېريې تېنېن.

ئارامى بىر لى گەردەلۈل . . نوسىنى: يوسف اسماعيل عزىز

پاش نيوۋىك بى يارمدا بى چايخانە يىك و كەمەك ھەۋاي پاك ھەمىز، دىمەككى زىر لى كار كەم مەمەتم ورنەگرتوو تا بتوانم ئۆزىك پشوو ھەبەت و گەلەنكى كورت ئىنجام بەم، داۋى مەمەتم لى بىلەن بىرلىك كار كەم كەم، ئۆيىش زىر بى روخەشەۋ و تى: ئۆزى يەكشەمە با پشوو تەبەت.

خەزىدە كەم كەمەك لى مەز و چواردەۋرى دىۋار كەم خەم بشارمەۋ، لىگە ئىم پشوو بى يار كەم دا، كە بىپىادە بىم بى بازار، خەم دور بگرم لى قسە و گەتوگە، بى يانى كاتەم ھەشتى بى يانى بى كەمەتەم بى بازار، بى كوچە و كەلەنەكەن خەم گە ياند بى بازار و لى چايخانەك لىمدا بى خواردنى چايەك. " بىرە دىكەت چايەك كەم شەكەم بى بىنەت " چايەككى گەرم و ئۆزنامە يەككى ھەنام و تى: " فەرمو ئۆمەش ئۆزنامە يەككى، " ، " زىر سوپاس "

چاۋەكەم بى ئۆزنامەكە كەت كە زىر بىرم كەدە، لى بىر تەلەفەزىنە ناتوانم نەك رەزنامە تەنەت كەتەكەنەشەم پەشتوگە خەتوو، لاپەنەي رەزنامەكەم ھەلەۋە و دەستەم كەدە خەندەۋە يان لىم كەتەدا دوو پىاۋى بى تەمەتى ەشدار لى نەكە مەنەۋە دانەشتەن بى ئۆۋە سەۋەكەشەكەن، لىدە خەمەۋە و تەم كە ئۆمە لى بىر مەن بوۋە كە تام و چەۋرى خەۋەندەۋەكەم لى تەك نەچەت، خەرىكى خەندەۋە بووم ئۆۋە دانەستەن بى گەتوگە كەدەن كەدە، يەكەدىان بى ناۋى ھەجە بىنگەدەكەدە، زوو زوۋە داۋى چايەككى گەرم و تەزە يان كەدە. گەتوگەكە لىۋە دەستە پەكەدە كە ھەجە تى:

- چى بىكەن؟ زىانەككى دۇبارە يەكە لىكار بى مە.
- ھەجە مەشە ھەروام بىلەم چە كارەك كە خەتە دەيزانى كە ئۆۋە كارە لى كەسەككى بى تەمەن ناۋەشەتەۋە، ھەۋەتەمەنەكەنى خەم ھەموۋەن خەنەشەن بوۋە مەنە دامەۋ نەبەت كە ھەر بىشەم ئاكرەنە بى كار.
- ھە ھەجە ئۆمەككى زىانە، ئۆرە بوۋە بى گەستەنەكە وەك گەكەككى بى خەۋەن.

- باش چى دېبوو ئوكاتى ژيان دابىشكرا ئىمى كورد لى كيشو رىكى تر بايىن؟
- چىن چى دېبوو؟ ئىمى دووانى ھەر واين جا چ كيشو رىكى بىت.
- نا ئىنگى باشتىر بووبايىن، لىووتى ھىم چىزم لىم ژيانى ورنى گرتوو، تى دىمى چى؟
- ھىمان ئىيى جى نابتىم ھىي، جگى لىووى كى ئىو ئىزى نى بىت كى خودا كووتىكى پىبىخشم، ئوكاتى باوكىكى سىركىوتوو بووم، ئىستا چى كى لىك تايى تىمى ندام و ھىر ئاكى ئاكىمى بى ژيان.
- ژيانىك ھاوشىووى گىردىلوول، سىرتاكى ديارى و كى تايىكى وونى.
- حاجى كى تايى ئىم گىردىلوول بى تىكشكانى مرقى لىم ژيانى كى تايى دىت، ئىنگى ئىمى لىم گىردىلوول دا خىمان وون بىكىن، بىرم دىت كى مندا بووم حاجى لى گىگى كى كىمان سىنما ھىبو كى ھىفتى يىك جار نمايش دىكرا، من ھىفتىك كارم دىكرد و لى كى تايى ھىفتى ھىرچى كىم كىردىبووى بى بلىتىك سىرفىم دىكرد، ئىمى بىت بىختى؟!
- حاجى ئىمى ھىر لى مندايدىو دىووى خىبىختمان وخاند، كى ئىو دىوارى ھىچ وىستايىك ناتوانىت چاكى بىكاتىو، ئىرى كى تايى رىگايى.
- لى كى نىو وى وخاندىمان كى كاتىك گىردىلوول دىستى پىكرد و شوىنىك نىما بى خى خىشاردان، گىردىلوول ئىمى لىگى چارى نوسى خى برد.
- دىزانى بىرى ئىكاتان دىكىمىو كى جوانترىن جىللىكانم دىپىشى و لى بازائىكانى شارددا دىخولامىو، ياخوت لىبىر دىرگاي دوكانىكانى نىو بازادى واستام و قىيام و دىفتىر تىبىندىكىم دىر دىھىناو دىستم بى نوسىن دىكرد.
- چى بىو كاتانى لى كىكان شىرم دىخوئىندىو و سىبىرى خىلكىكىم دىكرد ناخم ئاسودى پىدبىخشم.
- حاجى ھىس با بگىينىو بىما وا نىوئىيى.
- ئىوان چايدىخاننىكىيان جىھىشت و منىش ھىسسام و لى خاوىنى چايدىخاننىكىم پىرسى ئاخى ئىمى دوو بىبىزى كى دىن بى ئىرى، وتى: " ئىو دوو كىس خىلكى كىنى ئىم شارىن، ھىموو بىيانىك دىن و تا نىزىك نىوئىيى دىمىنىو " بىيارم دا كى زوو مىت وىر بىگرم و خىم بگىينىم بى لاي ئىمى دوو بىبىزى كى زىر سىرنجى منيان راكىشا، بىيارم دا گىر ئىمى چارى بگىينىمىو دىدارىكىان لىگى سازدىكىم....

ووی شاراوه ئه بستر کـتی جه نـگه .. نه ژاد عزیز سورمـ

به ری خـرنشینی دـ مه گـره
جه نـگاوه ری که پـک و خـه رـه ندان !
ده بیـنی ئـمه
ئاسووده یی لـکـ ده ستـنینه وه
تاریکی پـکـ ده ئـین
گـشه گیریمان ،
به سـبه ری هـشووه گرمـه بووه کـانی
هـزی ته لـانان سپاردووه
خـه رمانه یـ وئیا کـانمان
له چـای وومـه تی
کچا نی خـه ون ون کردووه ..
چ شه پـلـکی تووشه ئـم شه پـله
ووی له به نـده ری خولیا کـانمان کردووه
دـت و ناگـه ته وه ..
چ ئاوازـکی خامـشه
له شه وی سه رکه شی برـنـزیمان ئـدا ..

بزه یه ، بزه یه ، بزه .
حـی مه رگ ،
دوای ده یان کـستی دره وشاوه
پاش سه تان په ژاره ی ئاسنین
گه رداوی قایه خی کون کون
له ئاوـننه ی ده ستی
وووه گـران ده رده که و ته وه ..
گلـره یه ، گلـره یه ، گلـره .
گیانی ته ره بووی باران

سه ما يه كي ژاكاو
چه شه خواز
شا ټاو دټنډ و
جه سته ي تووكني چيا يان ده كوټ ..

ئمه له كو و
عه شقي ژه نكاوي له كو .. ؟
ئمه له كو و
ئه ته مي هټلانه ي باټندان له كو ؟
ئمه له كو و
هونه قي
نان و ئاوي سبه ي له كو ؟
ئمه له كو و
تاما ني باټانوټني په سيوان له كو ؟
ئمه له كو و
لاله زاري عه تر و
بټني مه له تټراوه كان له كو ؟
پاسه واني عه ييار و
له ككي نه هلستيان له كو ؟

ببينن !
ژووره بنميچ شوو شه ييه كان
به چ شه يدائي و نياز هوه
تاراي هڅ
به سهر خه ياي ئوم ټدا ئه دهن ..
ببينن !

كټكټ كگه كاني هه ناومان
ده شته كاكي به كاكيه كاني بينايمان
چيمه نه چه رمووه كاني سنگمان
بټستي هه نكاوما نه
به سهر سنووري
قه ټمه ټه وي تاسان و
پټخوستي سه هه ند و
ئه ندازه ي دارايي .. ببينن !
ژټي ده نگمان ببينن
كه نازانين موبته لاي چي بوون
بټ له پټكه نين و گريان كه وتن ..

ئەي قىبلە نەماكان پەنجوورى چيان كورد ؟
بىينن !

پەنجەرە و كۆلۈك ئۆزى بىينن
چەن وەرەزى كۆزۈۋەي پەيدا دىن ..

چ خەمكى مۇچ كدارە (جىھانايەتى)
چ ھەۋايەكى تەۋژمدارە
يەكەمىنايەتى ..

شەي دى ناھى عاشقان
زەمىن بىلەن ناخمان
لە ۋوۋى زىر و تىنوۋى دەسو ..
لەم باخچەيەدا

ئىتر درەخت
بە پەينى پاك تەرز ناۋىن ، ھەنچەن
ۋوبارەكان بە ھەداۋان ، بى ئاۋدانەۋە
تەدەپەن

شتەكيان ون كىدوۋە
نازان چىيە ..
ھە ھە ھاۋارى كوشندەۋە
سەرەۋخوار دەبنەۋە
گۈگەنم
لە ژنانى ئەندەشە ۋوتترن ..

(ئاي لەۋ بىنبەستە ھەۋايساۋە
لەم ونگەيە سەھەركۆزە)
فرمەسك ۋاي دەگەتەۋە .

تشرىنى دوۋەمى 2022

لايىنى خراپ و باشى پەشپەينى ..

زانا رزاق

یہ کہ لہو ئامرازانہی بہ سودی کہ مہگایہ پشبینی و خوہندند و یہ بہ داهاتووی کار و ہمووشتہکانی تر ، بہام بہ داخوہ لہم ووہاتہ زہر گرنگی بہ پشبنی و خوہندند و نہ دراوہ یان پشبینی و خوہندند و وک لایہ نداری دہینرہت .

یانی دوو لایہن بیت

لایہن کہ بیست پشبینی بکات لایہنی تریش بہ ہمان شوہ ئوہا لہو دوو لایہن بہ گومان استی پشبینی تہدا دہ بہ ہوشی تہدا دہ بہ یان لہو بیست پشبینی ہمووشی است بہ ئوہی تر ہمووی ہوش بہ پشبنی نیہ چونکہ ہر استی تہدا دہ بہ لہو دوو لایہن دژہرہ ، چونکہ خہ یان لایہن دارن لہمان کاتدا یہ کہکیان ہر است دہ بہ بہام بہ یہش پشبینی نیہ چونکہ لایہن دارانہن نہک ئہ کادیمیانہ .

خہشی ئہ کادیمیانہ ہم پشبینی خراپ ہمیش چاک ئوہا بہ شوہند کہ باشہ باشہ کہی لہو یہ ئہ گہر پشبینی و خوہندند و کہ خراپ بہت ہوش پشبینی کہ بگریٹ ئہ گہر چاک بہ ئوہا ہوش بہ وودانی بکہیت و ہس پشبینی کان بہ ووردہ کاری بہ سودی ہہ یہ یانی کہ چہن پشبینی کہ وودہات چہنیش وونادات

ئوہانہشی لایہن دارانہ پشبینی دہکن دہ بہ بزائن لایہن دارانہ زیانی ہہ یہ نہک سود چونکہ کاتہک تہ پشبینی کہی چاک دہ کہی کہ واش نیہ ئوہا ہیچ شتہک ناکہی لہ بہر ئوہی بہ ہاشت زانیوہ بہام کہ استیانہ و زانستیانہت کرد یہ کہ مجار سود بہ خہتہ ئوہا خہک و کہ مہگاکہت

2022 11 30